

VIII.

A mai divatvilág.

A mai divat nem egyéb, mint a középkor örületés divatainak feltámadása, — természetesen a jelenkor míveltebb, finomultabb ízlése szerint módosítva, s azon különbséggel, hogy csak az emberiségnek egyik felét hódítja meg, — a szépnemet tudnilik, — mert a férfi-viseleten a divat igen csekély változásokat hozott létre, ez csekély eltérésekkel megállapodottnak látszik; — az mondjuk: látszik, mert hát mégis — ki tudja? . . . .

Ismét látjuk ama boszantó pávafark-uszályokat, melyeken — mint a szent legendákban olvashatjuk — egy szent tulajdon szemeivel látta, — a mint már a középkori uszályoknál körülményesebben említettük, — hogy az ördög kényelmesen végigszánkáz rajtok a poros, gazos utczákon, — és látjuk, mily keserű mosolylyal tekint egynémely szegény anya, ki nem képes gyermekeinek egy kis zubonyt venni, — az olyan drága kelméből készített, minden képzelhető módon felcziczomázott ördögszán után, melynek árán egész családját felöltöztethetné! — A tunikák számtalan formái, az ezerféle apró-cseprő díszítmények, szédítő magas-sarku lábbeli, a sokféle láncz, gomb,

táska, kapocs, öv, — az a sok csillám, gyöngy, sallang, virág, toll, madár, szőrme s. a. t. vajjon nem emlékeztet-e a középkor divatbolondságaira? csak a csörgő hiányzik, — és ki tudja, — talán az is feltámad majd egyszer.

Ha pedig valamely estélyt vagy bált, — nem mint annak élvező, tánczoló, örvendező tagja, hanem mint kortanulmányt szemléljük, — vajjon nem kell-e gondolnunk, hogy a francia direktorium korszakát éljük, ha azokat a bájos hölgyeket szemünk előtt lebegni látjuk — ujj a t l a n, felhőszerű, mélyen kivágott ruhákban, melyeknek végtelen uszályai a tánczosok által eltiporva, rongyokban — foszlányokban repülnek utánok? . . . s minden táncz után tódulnak a hölgyek az öltöző-szobákba, hogy itt egy fodrot, amott egy dudort, egy virágfüzért — vagy egy pár fürtöt, egy hajfonadékot erősebben oda tüzzenek és kössenek, nehogy elveszítsék, vagy hogy a többé fel nem tűzhető és varrható foszlányokat végkép letépjék, — úgy hogy egy báléj reggelén a tánczteremből-kosár-számra hordják ki a — rongyokat!

A mult években annyira kedvelt kolosszális hamis hajtornyosulások, melyek legalább még egyszer akkorák voltak, mint a fej, mely viselé, hála legyen a divatnak, mely szerencsére mindig változás után sovárog, lassankint tünedeznek, — s inkább csak a társadalom alsóbb rétegeinek delnöi fejain pompáznak még a kóczczal vagy festett vattával kibélelt karvastagságu fonadékok tornyai.

Hanem, drága szép divathölgyeim, — ki-

mondhatlanul csalódnak, ha azt hiszik, hogy az, a mit szabójuk, czipészük s. a. t. mint »soha nem létezett ujdonságot« drágán megfizettet magának mint legujabb találmányát, — mondom, fölöttébb csalódnak, ha azt hiszik, hogy az csakugyan valami »új«, a mi még nem létezett. A bölc Ben-Akiba nagy mondása: »Minden megvolt már egyszer«, — semmire sem alkalmazhatóbb inkább, mint épen a divatok világára. Majdnem minden ujdonság, ha jól megnézzük, csak valami rég elhagyott, elfeledett divatnak felfrisítése és ujjaalakítása. A görög hölgyek roppant vastag parafa-talpú sarut viseltek, hogy a szép Hére magas termetét megközelítsék; e szerint a mai vastagtalpú, magassarkú czipő épen nem ujság a nap alatt. Még régiebbek a napernyők; olyanok alatt tipegtek az előkelő kínai hölgyek már évezredek előtt, és a napernyőből eredt ama mennyezet is, melyet, díszfödélként, világi és egyházi fejedelmek fejei felett tartanak és hordoznak, s a malayi tartományokban még mai napig is a napernyő által jelzik tulajdonosa rangját, mint nálunk például a katonatisztekét a vállrojt, vagy arany csillagok által. Javában 27 különböző rangfokot jeleznek a napernyő által, melyek színei a főkormányzó által pontosan meghatározzák, — és Sziamban a király jelvénye több emeletes napernyő, mely a nagy állampecséten a gúlaszerű korona két oldalán pompázik.

A művészileg készített hamis fürtök és chignonok korántsem az ujkor vívmányai. Mindenbizonyal tudjuk az ókor íróitól, hogy a görög nők is

hamis haját, sőt hamis fogakat is használtak, de még hamis szemöldököt is. Mert azon ismeretes, a legújabb időben annyira felkapott és elfogadott előítélet, hogy a szépséghez okvetlen sötétszínű szemöldök tartozik, korántsem mai vagy tegnapi, hanem ősrégi.

A római nők, kiket a természet többnyire gyönyörű éjsötét hajzattal áldta meg, sokkal jobban kedvelték a hirtelenszőkét, hamvas szőkét, kékes feketét, vagy arany-sárgát; e színt később az olasz festészek, különösen Titián, nagyon megkedvelték, s a mult évtized utolsó éveiben a sárga és vörös haj valóságos divattá vált. A régiek ép oly jól ismerték a kendőzést és a fehéritő porokat, mint a jelenkor; már Ovid is ajánlja mindenk felett az arany-hajport, kitűnő fénye végett, — mely a hatvanas években oly nagy feltűnést okozott a párisi bálokban; ugyanakkor olvastuk egy párisi lapban, hol egy Metternich hercegnő által adott bál le volt írva: »az arany- és ezüsttel hajporozott hölgyek jelenségei valóban magikus hatást idéztek elő.« — Az akkori híres Seguy illatszerész boltjáról meg egy másik lapban olvastuk, hogy az »valódi műhelye a szépségnek«.

A ki elég vakmerő bátorsággal bír, s egy mélyebb pillantást akar vetni az ilyen »szépséggvárba«, hol az elegáns nővilág toilette-titkai iszonyatot keltő módon feltárulnak bámuló szemei előtt, az a többi közt ama rejtély megfejtését is meg fogja találni: honnan van az, hogy az előkelő, vagy gazdag hölgyek nyaka, vállai, karjai oly síma gyöngy-

fényü fehérséggel birnak, — tudnillik ezt megfejtí a »blanc Nymphia en liqueur«, melynek ára: egy kis üveg 6 frt, — ez körülbelül elég az arcznak, nyaknak, és karoknak egyszeri zománczolására, mert e folyadék valóságos máz, vagy zománcz. — Milyen hatása van az ilyen porcelánmázos bőrnek az egészségre? — Eh! mit törődik azzal egy igazi divathölgy! — De ez a »zománcznedv« drága, — azért csak a gazdagoknak való — a középosztály megeleégszik a rizspporal is, melyből 10 krért jókora adagot kaphatni, s a konyha nymfái előveszik egyszerűen a keményítőport, vagy a lángtisztet, a mi még olcsóbb, mert nem került az ő pénzükbe, de azért beporoznák őt a pofácskáikat, ha pénzbe kerülne is! — mert hiszen a kisasszonyok, a nagyságos asszony mindig úgy néznek ki, mintha épen a malomból a garat mellől kerültek volna ki!

Hanem ismét nagyot tévednénk, ha azt hinnők, hogy egy modern divathölgy kaczerabb vagy hiubb, mint volt egy antik görög, vagy római delnő, avagy hogy ezek kevesebb hibával birtak, mint a jelenkor hölgyei. Ezt kimondani oly igazság, melylyel a legszigorubb erkölcsbiró is tartozik kortársnőinek. A régi Rómában is, úgy mint a mai Párisban vagy más nagy városban — találkoztak mindenkor szerény, házias, munkás, egyszerű matrónák, kiket a divat bolondságainak szele soha meg nem fujt, — de túlnyomó volt akkor is, most is azoknak száma, kik minden képzelhető módon elrejtteni igyekeztek az időnek pusztításait. Az ele-

gáns világhölgyek soha sem voltak másformák; ezért, uraim, ne törjetekek pálczát oly kegyetlen szigorral szépeink művészileg festett arczaik és hamis fürtjeik felett!

Egy ó-római hölgy toilette-szobájában tán még több és komplikáltabb szépségi szerek és eszközök találtattak, mint mai nap az olyan sanctuariumban rejlenek. Ovid igen gondosan összeállított szépítő szerek leírását közli a legkisebb részletekig tárgyalja a szép római nők toilette-szokásait.

Hogy az arcbőr puha és gyöngéd maradjon, a hölgy arczát este lefekvés előtt szamártéjből és lisztből készített péppel ragasztották be. Ezen szépség-csiriz természetesen éjjel rászáradt és az arcz másnap reggel úgy nézett ki, mint egy felcserepedzett fagyos út. A rabszolganők első dolga természetesen ezen tészta-kéreg eltávolítása volt, mire finom, szamártéjbe mártott szivacsot használtak. Aztán megfestették a szemhéjakat és pillákat antimonnal, ólomhó segélyével érdekes halványságot, cinóberrel fiatal üdeséget varázsoltak az arczra — *tout comme chez nous!* — csak úgy mint nálunk. Az ó Rómában egy divathölgy férjét tönkre tudta tenni, ha mindazon ritka és drága, Arábiából származó fűszereket megszerezte, melyekre toilette-jéhez szüksége volt; az ifju és vén rabszolganők egész serege szükségeltett toilette-jének tökéletes létrehozatalához; a testnek minden része drága olajokkal bekenetett, minden öltönydarab erős illatszerekkel befecskendeztetett.

Athénben, mint a nők ellensége, Euripides

mondja, »a nő renyhe semmi volt, mely haszontalan együgyűségben elmerengve, csendesen ül házában« ; — de ezen „együgyű semmi“ a legraffinirtabb toilette-szereken törte fejét s legnagyobb élvezetet talált azoknak fényes eredményeiben.

A római hölgyek toilette-szerei közt a számártej igen fontos szerepet játszik, pedig hihetőleg csupán csak azért, mert drágább minden más tejnél, minthogy egy számárkancza a legjobb élelmezés mellett sem ad több tejet, mint legfeljebb két litert napjában; e szerint képzelhetni, milyen számárméneseket tartottak azon előkelő hölgyeknek férjei, kik nem csak mosdottak, de fürödtek is e drága tejben! Mi a mi hölgyeink fényüzése az Ó-Róma delnőiéhez képest! . . . s mégis-mégis — hány család esik annak áldozatul! . . .

Egyet azonban nem ismertek a római delnők: a sok egymás fölé öltött szoknyának és egyéb ruhadaraboknak fényüzését. De máskülönben a mai antik női viselet, mely sok mindenféle más között némileg divatba jött, meglehetősen hasonlít a régihez, ha nem is annyira a ruhát, de inkább a ruhátlanságot illetőleg. A hajdísz és rendezés mindinkább klasszikus minták után módosíttatik, úgy hogy most mégis emberi formája lenne a főnek, ha a haj tetején félig a levegőben lengő kalap nem éktelenítené; vajjon elérkezik-e valaha azon boldog idő, a midőn a hölgyek is be fogják látni, hogy a ruha tulajdonkép mégis csak arra való lenne, hogy a testet az időjárás befolyásai ellen védje? — — Vesznek drága kalapot, és feltűzik a hajtorony tetejére, mely

akkor sem fáznék, ha saját fejükön termett hajból állana; — a fej, a fül, az arcz — hadd fázzék! — egy kis fogfájás, fülszaggasztás, fejgörcs, sőt agyvelőlob is fölér egy divatosan feltett vagyis feltűzött kalappal! bizonyos! Miből is élnének az orvosok és a gyógyszerészek, ha az emberek mindig egészségesek volnának! Tehát minden rosznak van egy jó oldala is.

A férfi-mez, habár sem szépnek, sem klasszikusnak nem mondható, de legalább czélszerűbb és az időjárás káros befolyásai ellen védi viselőjét.

Miért nem irányul a nő-emancipatióért küzdő hősnők törekvése a divattér felé? . . : Miért nem követelnek e téren is egyenjogúságot? a hol sokkal könnyebben és méltóbban elérhetnék azt, mint például a politikai téren? . . . Nem csak az én, de sok mély gondolkodású, mindenre kiterjedő világ-és emberismerettel bíró, korántsem egyoldalú férfiak meggyőződése, hogy a nők mindaddig nem érettek az emancipációra, a míg oly feltétlenül meghajolnak a divat szeszélyei előtt minden vonakodás nélkül elfogadják legeszélősebb, legbizarrabb parancsait is, ezeket szent törvényként követvén. A míg ezen rabigát le nem rázzák nyakukról, addig szó sincs az emancipációról!

És pedig most lenne arra a legelőnyösebb alkalom, mert a divat jelenleg olyan sok oldalu, a milyen tán soha sem vala; azelőtt sokkal szűkebb határokan belül mozgott, most úgyszólván minden divatos, legyen az oly egyszerű, vagy még oly különöz, s e szerint az egyéni ízlés és szépészeti

érezék számára fölötte tágas tér nyílik, úgy mint a kimeríthetlen képzelet számára is, s fő d o l o g, hogy épen ezen képzeletet, mely igen szilaj paripa s mindig kész a korlátokon átszökni, mondom, fölöttébb szükséges, hogy e szilaj paripát biztos, szilárd kéz kormányozza, zabolázza, e kéz pedig nem lehet más, mint a szé p é s z e t i l e g m í v e l t é s n e m e s b i t e t t i z l é s (erről kimerítőbben szólunk a „G y a k o r l a t i s z é p t a n“ című műben, mely a jelennel egyidejűleg jelent meg a »F r a n k l i n - T á r s u l a t« kiadásában), s minden nőnek, a ki a műveltségre, képzettségre igényt tart, arra kell törekednie, hogy a műveltség ezen egyik főkellékét magának megszerezze.

A mai hölgyeknek kezébe van adva, hogy úgy öltözködjének, a mint természetükkel, arczszínükkel, és korukkal legjobban és legczélszerűbben megegyeztethető, s ezek mellett tekintetbe veendő a f o g l a l k o z á s i s. Alig képzelhetek magamnak nevetségesebb, helytelenebb öltözetet, mint a minő például egy uszályos reggeli köntös olyan nőnél, a ki, körülményeinél fogva, kénytelen házi munkáját — a főzést, takarítást, sat. sajátkezűleg végezni; — mily ügyetlenné teszi őt az a minden léptenyomon lábai alá bonyolódó, minden vizet feltörülő, minden szemetet és port folytonosan magával hurczoló lompos — micsoda is csak? — mert ezt már nem nevezhetjük pávafarknak, de ördög-szánnak sem, mert arra legfeljebb az ügyetlenség ördöge ülne. De bármilyen alkalmatlan legyen is az a »valami«, viselője mégis csak türelmesen hurczolja

maga után, mert hiszen divat! pedig dehogy divat, dehogy! A gazdag salonhölgy környezetével öszhangzó jelenség hosszú uszályos reggeli pongyolában, lágy, a testhez símuló, elegáns redőzetben aláfoló kelméből, — kinek nincs egyéb dolga, mint hálósobájából a reggeliző salonba vagy boudoir-jába átsétálni, kényelmesen reggelizni és aztán puha zselyeszékben vagy pamlagon az alvás és reggelizés fáradalmi után pihenni; — igen, ott divat, — ott helyén van az uszályos pongyola, az uszályos ruha, nem sérti az érzéket, mert az egészhez tartozó, kiegészítő rész.

De a konyhában, kertben, baromfi-udvarban, a piacon, a sáros utcán, ott sérti a szemet, a rend-, a tisztaság-, a takarékoság-, a hall-érzék, mert nem illik össze a környezettel, szóval: mert nincs helyén. Az olyan keményített, kimosott kartonruha-uszály fülsértő ropogása és mérges suttorgása, a mint végighúzódik a kövezeten vagy lépcsőn, legjobban hasonlít a felboszantott kakaspulycának szárny-kotrásához. Az uszálynak nem szabad semmiféle lármát csapnia, épen olyan legyen, mint a páva farka, legfeljebb a selyem suhogása bocsátható meg; de a páva soha sem hurcolja fényes, pompás, ragyogó uszályát a sárban, mert repülhet, a gazdag és valóban elegáns hölgyek sem hurcolják uszályaikat a sárban, mert sáros időben kocsin járnak.

S úgy vagyunk mindennel, szép olvasónőim, a divatnak is megvannak a maga jó oldalai, és csak tőlünk függ azokat felkeresni és előnyünkre

felhasználni. A divat nem nevetséges (nem szólok annak szélsőségeiről és eszelősségeiről), ha helyesen alkalmaztatik; de a czélszerűséget soha sem kell szemünk előtt téveszteni, és ha eléggé kifejlett, mívelt szépészeti ízléssel bírunk, s képesek vagyunk önálló gondolkodásra, bizonyára elég tapintattal is bírandunk a helyes útnak feltalálására, melyen szerencsésen kikerülhetjük a divat nevetségessé váló szélsőségeinek és túlságainak veszélyes örvényeit és sziklát!
